

Udvalget har peget på, at det er nærliggende at undtage nævn, der under domstolslignende procesformer udfører samme opgaver som domstolene efter grundlovens § 63. Også nævn, som tager stilling til særlig væsentlige retsforhold mellem forvaltningen og borgerne kan tænkes undtaget fra ombudsmandens indseende. Men for disse nævns vedkommende bør procesformen være afgørende. Kun de nævn, der ved kontradiktorisk proces, mulighed for mundtlighed, besigtigelse m.v. er domstolslignende, bør undtages fra ombudsmandens indseende.

Udvalgets overvejelser kan ikke føre til en præcis afgrænsning af ombudsmandens kompetence. Lovforslaget indeholder derfor – bortset fra § 7, stk. 3, om tvistnævn – ingen nærmere angivelse af retningslinjer for ombudsmandens kompetence over for de domstolslignende nævn.

I stedet foretrækkes den løsning, at lovgivningsmagten for hvert enkelt domstolslignende nævn, f.eks. Flygtningenævnet og Erhvervsankenævnet, i vedkommende lov træffer bestemmelse om, hvorvidt nævnet skal være under ombudsmandens indseende eller ikke.

Indtil lovgivningsmagten måtte have truffet afgørelse, bør ombudsmanden fastholde sin nuværende praksis over for nævn, hvis status ombudsmanden allerede har taget stilling til. Over for nævn, hvis status ombudsmanden ikke tidligere har bedømt, bør ovenstående retningslinjer være bestemmende for ombudsmandens afgørelse om sin kompetence.

d) Domstolenes kompetence over for ombudsmanden.

Det er i nogle få tilfælde hændt, at borgere har anlagt sag mod ombudsmanden med henblik på enten at få ombudsmanden tilpligtet at undersøge en sag eller at anerkende, at hans udtalelse i en sag har været urigtig. Disse sager er enten blevet afvist eller hævet efter dommertilkendegivelse om, at sagsøger savnede den fornødne retlige interesse.

En tredje mulighed, som ikke har vist sig i praksis, er, at et forvaltningsorgan eller en person i forvaltningen anlægger sag med påstand om, at ombudsmandens bedømmelse af forvaltningsorganets eller personens afgørelse eller optræden kendes uberettiget.

Det grundlæggende i retssager, der anlægges af borgere, er bedømmelsen af forvaltningens handlinger, og dem kan domstolene bedømme under retssager, hvori vedkommende forvaltningsorgan optræder som part. Og ombudsmandens afgørelser om optagelse til realitetsbehandling i henhold til den gældende lovs § 6, stk. 4, afhænger af omstændigheder som forholdet mellem ombudsmandsinstitutionens ressourcer og dens arbejdsbyrde, ombudsmandens

bedømmelse af, hvilke problemer der i den aktuelle situation har størst almen betydning osv. Disse afgørelser er derfor som altovervejende hovedregel ikke egnede til at underkastes den retlige prøvelse, som domstolene udøver.

Hertil kommer, at søgsmål som de beskrevne belastter ombudsmandsinstitutionens ressourcer, der naturligvis bør bruges til kontrol med forvaltningen og ikke til at føre retssager.

Også søgsmål, der anlægges af myndigheder eller personer i offentligt hverv, vil normalt være overflødige. Ombudsmandens udtalelse er ikke retligt bindende, og eventuelle retlige tvivlsspørgsmål kan sædvanligvis afklares under en retssag, hvor ombudsmanden ikke er inddraget. Men undtagelsesvis kan sådanne søgsmål være berettiget. Det kan særligt være tilfældet i de sjældne situationer, hvor ombudsmandens udtalelse indeholder kritik af en bestemt person og ikke blot af et forvaltningsorgan. Her kan personen have en berettiget interesse i at kunne få domstolens endelige bedømmelse af det retlige tvivlsspørgsmål.

På denne baggrund har udvalget peget på, at der er tilstrækkelig grund til at begrænse domstolens prøvelse over for ombudsmanden ved at indføje en bestemmelse, hvorefter domstolene efter påstand herom fra ombudsmanden kan afvise civile søgsmål, der er anlagt mod ombudsmanden i anledning af afgørelser, udtalelser m.v. (lovforslagets § 25).

Lovforslaget begrænser ikke domstolens adgang til at prøve forvaltningsafgørelser under retssager mellem borgere og forvaltningen, uanset om ombudsmanden forud for retssagen har taget stilling til den forvaltningshandling, der er under prøvelse.

Lovforslaget betyder heller ikke, at domstolene er forpligtet til at tage en afvisningspåstand til følge. Hvis domstolene finder, at sagsøgeren har den fornødne retlige interesse i et søgsmål mod ombudsmanden, vil domstolene således kunne tage sagen under påkendelse.

Udvalget har overvejet, men ikke fundet tilstrækkelig grund til at foreslå indført en særregel om ombudsmandens vidnepligt i forhold til domstolene, herunder i forhold til kommissionsdomstole og undersøgelsesretter.

e) Forholdet til Folketinget.

Ombudsmanden vælges af Folketinget efter hvert folketingsvalg, jf. lovforslagets § 1, stk. 1, og Folketinget kan når som helst afskedige ombudsmanden, hvis denne ikke længere nyder Folketingets tillid, jf. lovforslagets § 3. Men én gang valgt og indtil afskedigelse udøver ombudsmanden sit hverv uafhængigt af Folketinget, jf. lovforslagets § 10.